

Archeologienota

Buggenhout - Diepmeerstraat

Natasja Reynders en Charlotte Delannoye

Bornem
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns en Charlotte Delannoye

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2019/12.807/93

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	8
2.3.3	Werkwijze	10
2.4	Assessmentrapport	10
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	10
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	23
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	26
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	26
3	Samenvatting	28
4	Bibliografie	29
4.1	Publicaties	29
4.2	Websites	29
5	Bijlagen	30
5.1	Archeologische periodes	30

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2019E223

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Buggenhout, Buggenhout, Diepmeerstraat, Briel

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 137321, 190937
- 137364, 190961
- 137407, 190878
- 137352, 190865

Kadastraal plan:

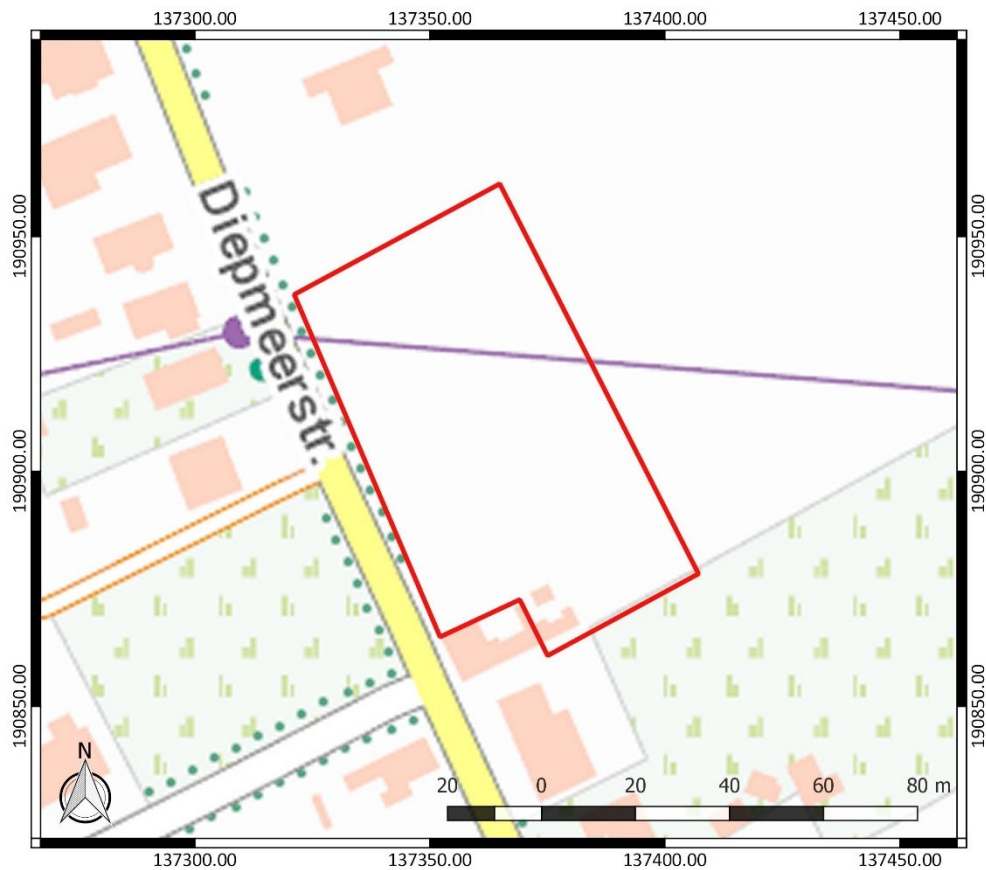

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Buggenhout, afdeling 1, sectie A, nummers 773A (partim), 775C (partim) en 775D

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4664 m²

Topografische kaart:

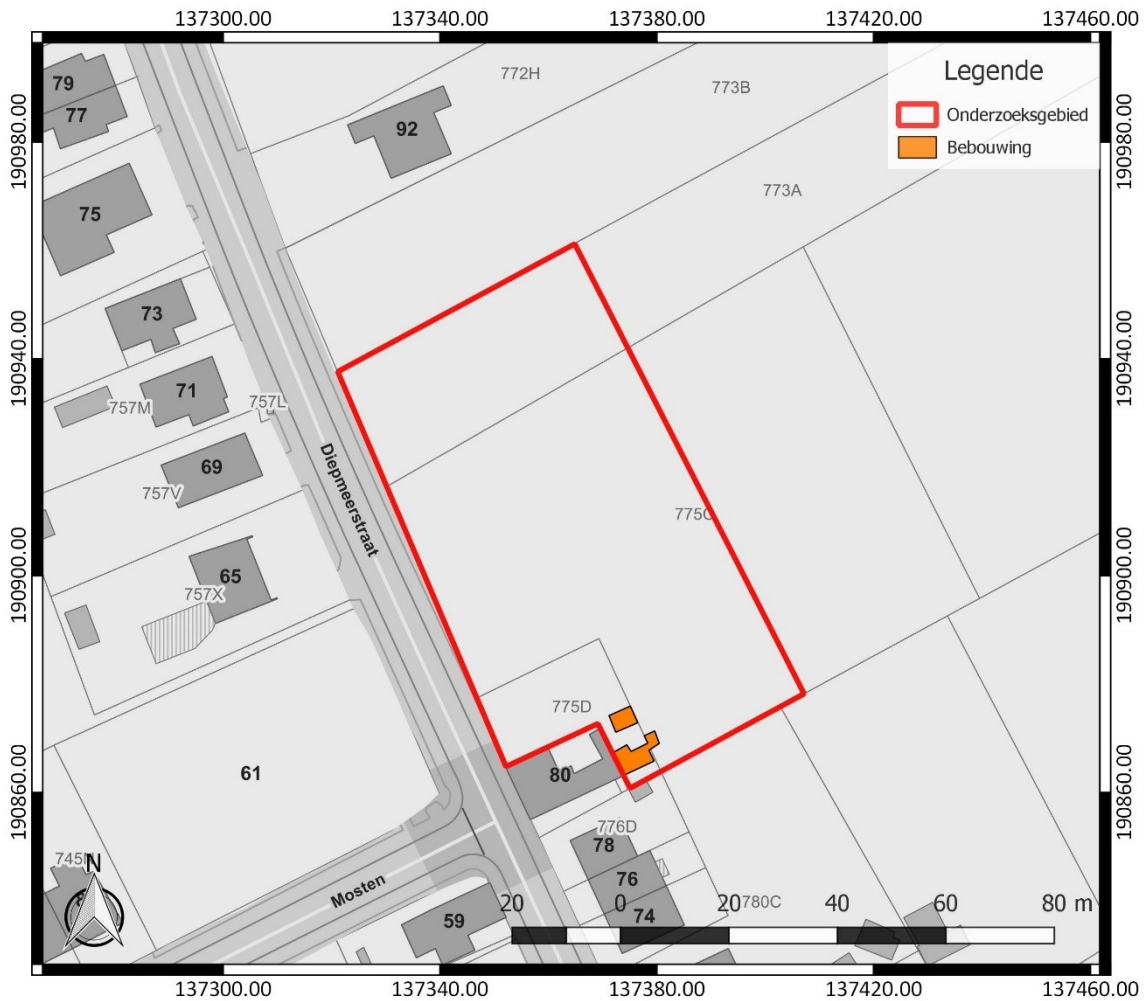

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 24/05/2019 – 23/07/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: Er bevinden zich gebouwen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringskaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

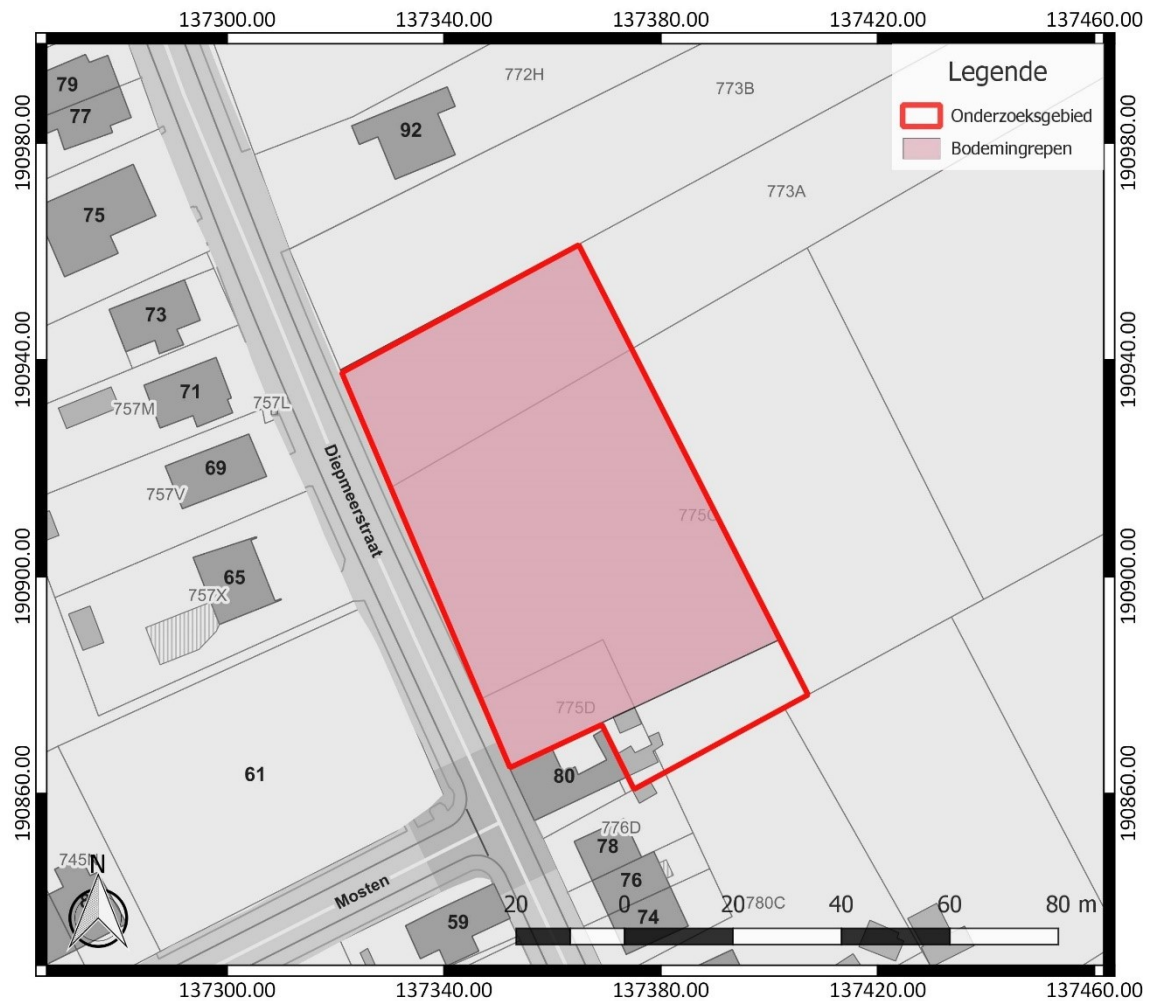
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

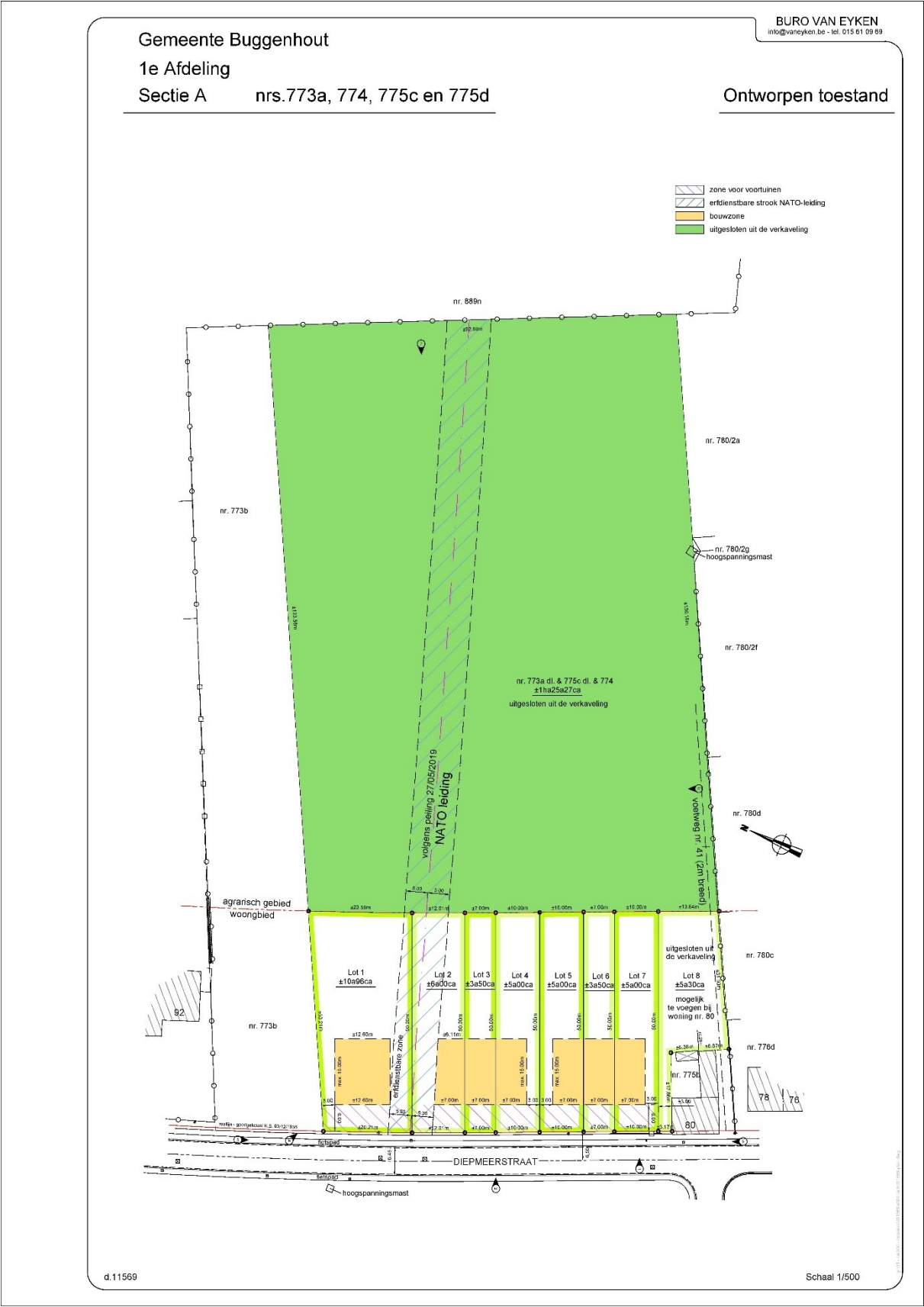
Randvoorwaarden: Lot 8 wordt uit de verkaveling gesloten en zal mogelijk bij de woning op nummer 80 gevoegd worden (Figuur 4). De totale oppervlakte van de zone waarin bodemingrepen zullen plaatsvinden, bedraagt ca. 4224 m².

Figuur 4: Kaart met de geplande bodemingrepen, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden (Figuur 5). Het terrein wordt ingedeeld in acht loten, waarvan er zeven bebouwd worden. Ieder lot wordt voorzien van een eengezinswoning met voor- en achtertuin. Doorheen het gebied, en verder naar het oosten toe, loopt een NATO-leiding.

Figuur 5: Ontwerpplan (Buro Van Eyken)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met het Stratenplan van Merchtem, Buggenhout en 's Heerenbosch (1738), de Villaretkaart (1746-1748), de Figuratieve kaart van de prinsdommen in Buggenhout (1757-1766), de Croquis figurant la partie-ouest du village de Bouchout (1759-1768), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden zes momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

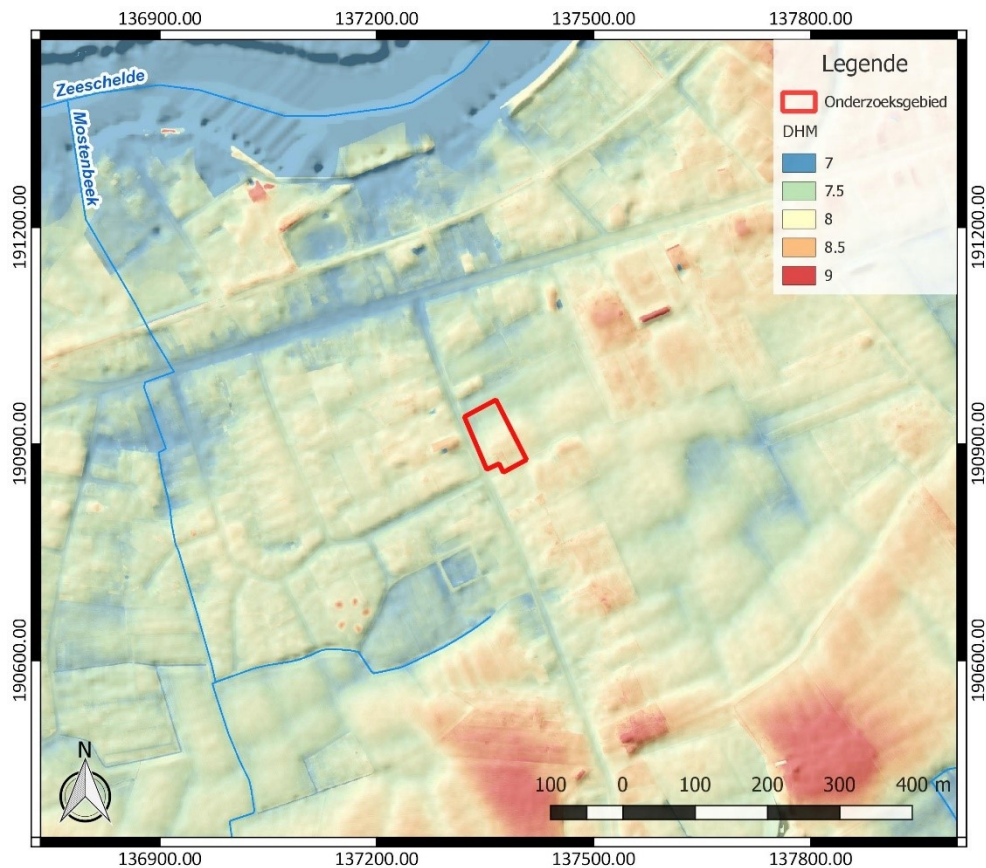
Het plangebied bevindt zich ten noordwesten van het centrum van Buggenhout (Figuur 6). De Diepmeerstraat kruist in het noorden de Provincialebaan. Rond de Provincialebaan is het gehucht Ouden Briel gelegen. In het zuiden bevindt zich het gehucht Heuvel. Het terrein zelf is eerder gelegen in een agrarische zone. Volgens het gewestplan ligt het onderzoeksgebied in woongebied. Hydrografisch valt het onderzoeksgebied binnen het Beneden-Scheldebekken. Er zijn verder weinig kenmerkende waterlopen aanwezig in de omgeving (Figuur 8). Ten noorden van het onderzoeksgebied stroomt de Zeeschelde. Op de hydrografische kaart is voor het overige enkel de Mostenbeek aangeduid ten westen van het terrein.

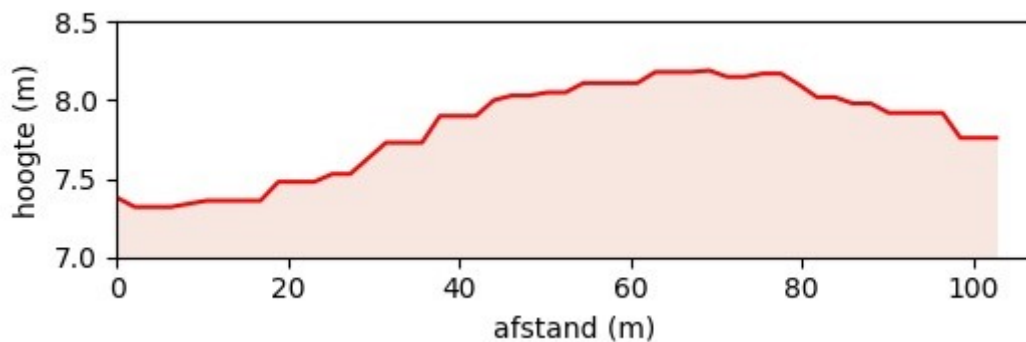
Figuur 6: Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 8: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch ligt Buggenhout buiten de grote riviervalleien en de zogenaamde cuesta van Opstal-Buggenhout-Malderen. Het omvat doorgaans een vlak landschap met slechts enkele microverschillen.³ Het onderzoeksgebied zelf helt lichtelijk af naar het noorden toe (Figuur 7). Het hoogste punt is gelegen op 8,2 m TAW en het laagste punt op 7,3 m TAW (Figuur 9).

³ Bogemans 1996, 4

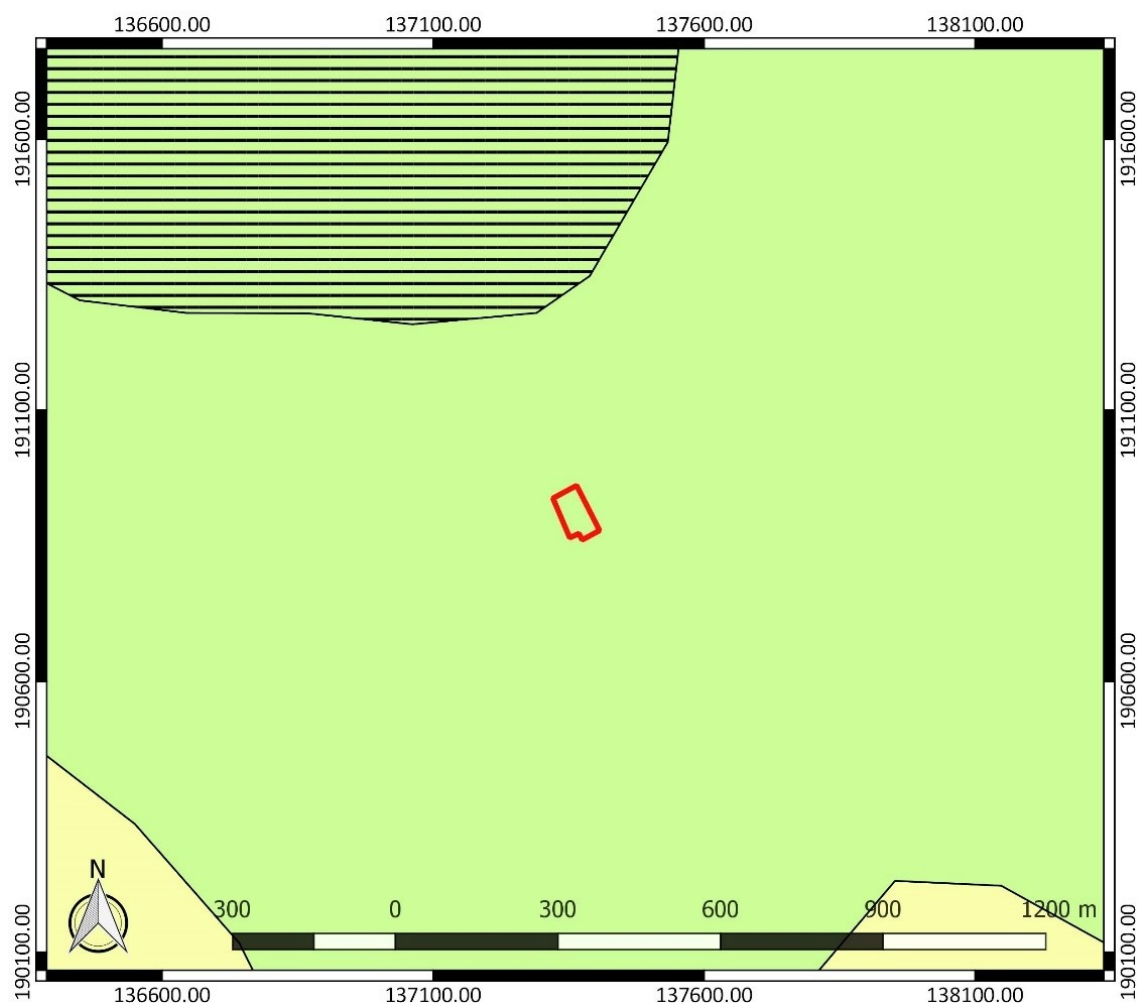
Figuur 10: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 12) wordt benoemd als het Lid van Ursel, dat tot de Formatie van Maldegem behoort. Het voorkomen van grijsblauwe tot blauwe klei is typerend voor het Lid van Ursel.⁴

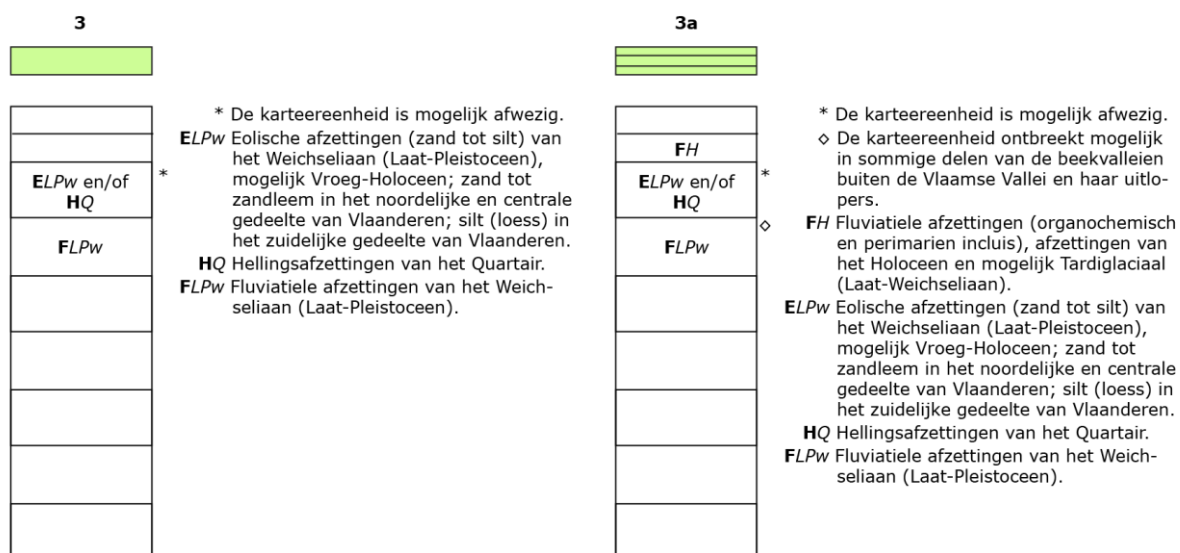
De quataire sequentie (Figuur 11) binnen de grenzen van het onderzoeksgebied is opgebouwd uit eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen, en/of hellingafzettingen van het Quartair, met daaronder oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Ten noorden van het terrein kunnen in de gearceerde zone op de kaart jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk van het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) voorkomen als top van de sequentie.⁵

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

Figuur 11: Quartaairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 12: Legende bij de quartaairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 13) toont vier verschillende bodemtypes in het onderzoeksgebied. Centraal komt een matig droge lemig zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Scm) voor. In het noorden van het terrein komt dan weer een matig droge lemig zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Sch) voor. Het zuidwesten van het terrein maakt deel uit van een bebouwde zone (OB). Het zuidoosten daarentegen kenmerkt zich volgens de bodemkaart door een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pdc).⁶

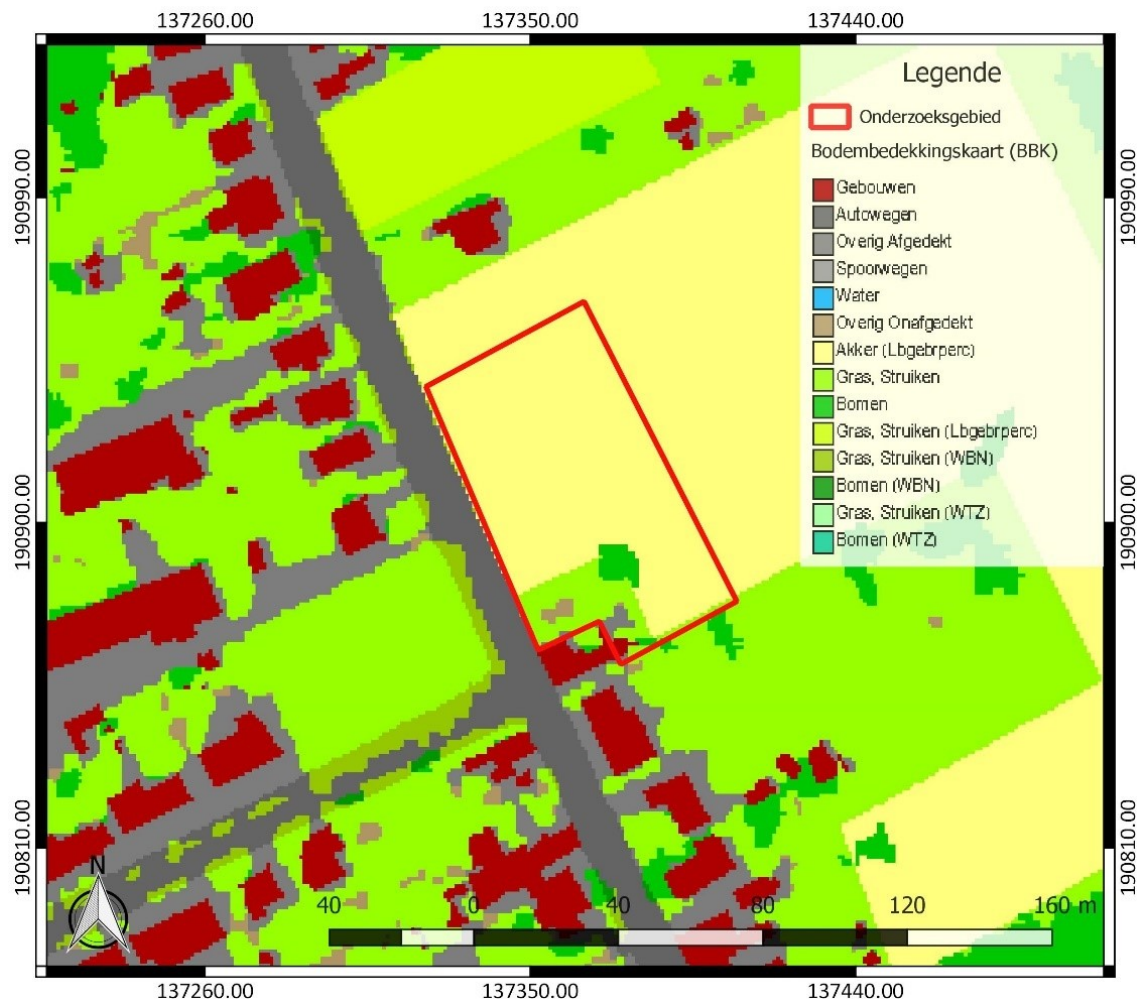
Figuur 13: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont wijst mogelijk op een goed bewaard bodemarchief. De antropogene horizont is mogelijk een plaggenbodem, het restant van een systeem van bemesting waarbij mest uit de potstal vermengd met plaggen op de akkers werd gebracht. Plaggenbodems kunnen relatief dik zijn en bijgevolg een conserverende werking hebben voor het onderliggende bodemarchief, dat bij ondiepe ingrepen en landbouwvoering niet meer geraakt wordt.⁷

⁶ www.geopunt.be/kaart

⁷ Bastiaens 1994, 83-86; van Doesburg *et al.* 2007, 150

Van de bodemgebruiksk kaart (Figuur 14) is af te leiden dat het onderzoeksgebied grotendeels wordt gebruikt als akkerland. Rondom het gebouw dat grenst aan het terrein bevindt zich een tuinzone met daarin bomen en een verharding. Wanneer we een recente luchtfoto (Figuur 6) nader bekijken, kunnen we vaststellen dat de verharding waarschijnlijk een koer is, die aansluit bij het gebouw. De potentiële bodemerosiekaart (Figuur 15) geeft aan dat de erosiegevoeligheid op deze locatie verwaarloosbaar is.

Figuur 14: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 15: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De naam Buggenhout wordt voor het eerst vermeld in 1125 en is samengesteld uit het Oudsaksische Boka (beuk) en holt (hout, bos). Dit is een verwijzing naar het uitgestrekte bos dat in de middeleeuwen tot aan de Schelde reikte. Buggenhout maakte van in de vroege middeleeuwen deel uit van het hertogdom Brabant en de heerlijkheid van de Heren van Grimbergen. Na verbeurdverklaring door onderlinge familietwisten en conflicten werd het bos opgenomen in het kroondomein en viel Buggenhout uiteen in twee heerlijkheden. Het centrum behoorde sinds het einde van de 16de eeuw tot 1765 aan het geslacht Bournonville uit Artois (Buggenhout-Bournonville) en werd zelfs tot prinsbisdom verheven in 1658. Het andere deel, Buggenhout-Grimbergen (Opstal en Briel), was eigendom van de heren van Grimbergen en maakte deel uit van Brabant. Buggenhout-centrum is ontstaan door ontginning van de noordelijke rand van het bos en ontwikkelde zich omheen de Sint-Niklaasparochiekerk. Het is pas met de Franse revolutie dat Buggenhout deel ging uitmaken van Vlaanderen.⁸

⁸ Buggenhout, <https://id.erfgoed.net/themas/14387> (geraadpleegd op 27 mei 2019)

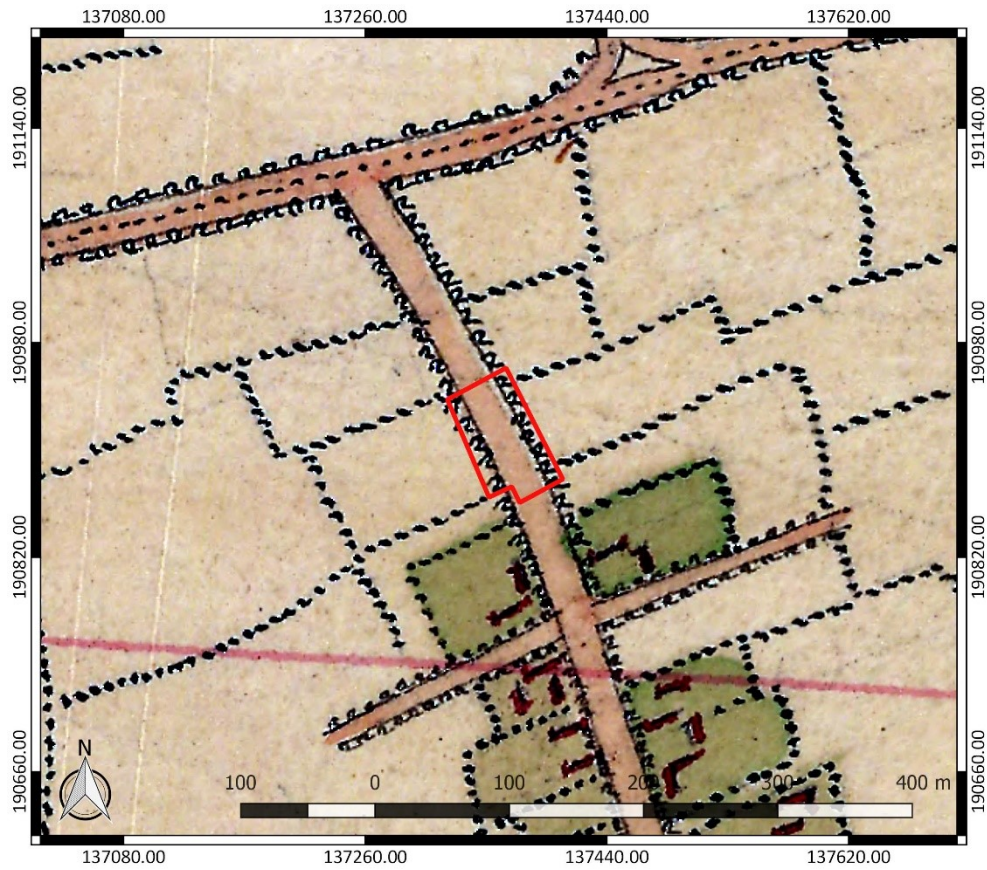
Het onderzoeksgebied verschijnt voor het eerst op de kaart van het stratennetwerk van Merchtem, Buggenhout en 's Heerenbosch uit 1738 (Figuur 16). De locatie van het onderzoeksgebied verschilt lichtelijk op de verschillende historische kaarten. We kunnen in elk geval op deze kaart vaststellen dat de Diepmeerstraat in 1738 reeds aangelegd was. Binnen het onderzoeksgebied en rondom is nog geen bebouwing aanwezig.

Figuur 16: Lianiale teekeninge van straten oft banen en dreven loopende ten deele op Merchtem, Buggenhout en 's Heerenbosch, met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), loopt de Diepmeerstraat nog steeds doorheen het onderzoeksgebied (Figuur 17). De weg komt uit op de Provincialebaan. Het noorden van de Diepmeerstraat is onbebouwd, slechts verder naar het zuiden toe zijn gebouwen aanwezig.

Op de volgende historische kaarten (Figuur 18 en Figuur 19), die werden opgemaakt tussen 1757 en 1768, bevindt het onderzoeksgebied zich niet langer op de weg, maar ernaast. Wellicht was dat in de periode ervoor ook al het geval, maar werd de weg door kleine onnauwkeurigheden bij het georefereren ter hoogte van het onderzoeksgebied gesitueerd.

Figuur 17: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Eene caert figuratieff van den prinsdomme van Buggenhout, met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 19: Croquis figurant la partie-ouest du village de Bouchout, met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het wegennet werd aangepast (Figuur 20). Het onderzoeksgebied bevindt zich nu op het kruispunt van de Diepmeerstraat met Mosten. Op dit moment is de bebouwing van de omgeving sterk toegenomen en zijn er zelfs gebouwen binnen het onderzoeksgebied gelegen. Het getoonde beeld is echter mogelijk opnieuw niet correct, door onnauwkeurigheden bij het georefereren. Zoals we op de hierna volgende kaart zien, moet Mosten verder ten zuiden van het onderzoeksgebied gesitueerd worden. Wellicht is dit daarom ook het geval voor de bebouwing. Dit zou betekenen dat het onderzoeksgebied in werkelijkheid in gebruik was als akkerland.

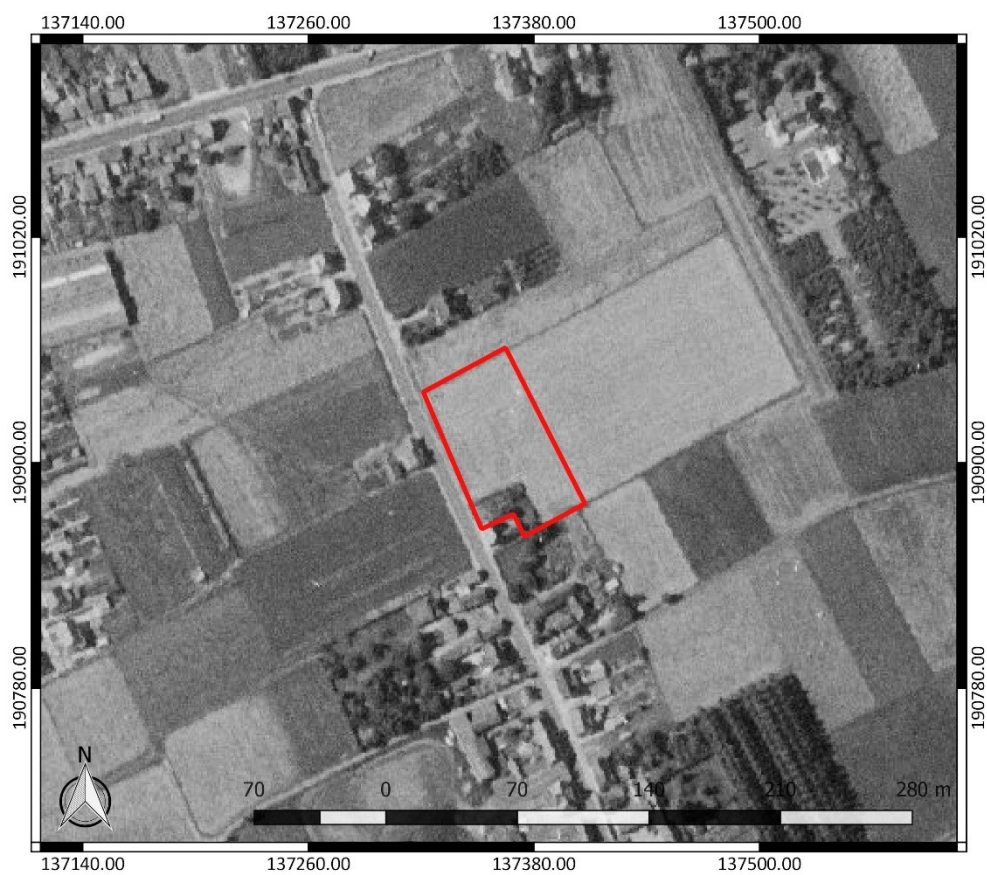

Figuur 20: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is geen bebouwing meer waar te nemen in het onderzoeksgebied (Figuur 21). De bebouwing en ook het kruispunt van de Diepmeerstraat met Mosten zijn nu ten zuiden van het terrein gesitueerd. Mogelijk is dit te verklaren doordat de kaart iets anders gegeorefereerd is t.o.v. de Ferrariskaart. De Diepmeerstraat loopt op deze kaart ten westen ervan. De inplanting van het onderzoeksgebied komt echter in grote mate overeen met de huidige perceelsgrenzen. Aan de zuidelijke rand is ook nog een smalle, doodlopende weg aanwezig. De invulling van het onderzoeksgebied is niet geheel duidelijk. Vermoedelijk was het terrein in gebruik als akkerland.

Figuur 21: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

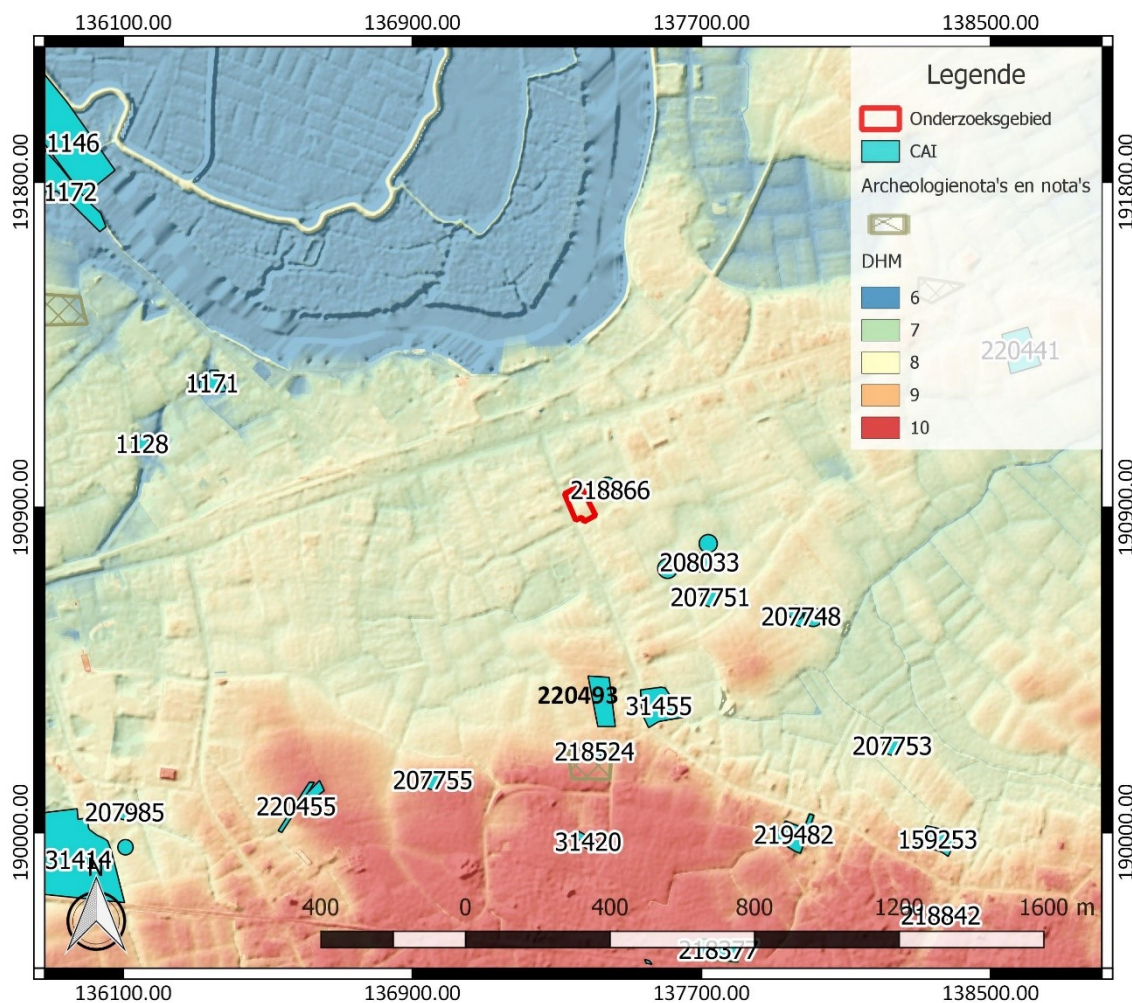
Op een luchtfoto uit 1971 (Figuur 22) zien we dat het terrein inderdaad dienst doet als akkerland. Het zuidwesten van het terrein wordt bepaald door de tuin van de woning Diepmeerstraat 80. In de omgeving is eveneens een groot aantal akkervelden te zien. De meeste bebouwing is ten zuiden van het onderzoeksgebied georiënteerd en langsheen de Provincialebaan ten noorden. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 23) toont nu wel meer bebouwing rondom het onderzoeksgebied. Zeker ten westen van het terrein is het straatbeeld sterk veranderd. Het akkerland waarvan het onderzoeksgebied deel uitmaakt, is één van de weinige onbebouwde gronden in het landschap. Het beeld komt vrijwel overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 6).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 24). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

In Buggenhout zijn er weinig vondsten opgetekend die ouder zijn dan de nieuwe tijd. In de buurt van het onderzoeksgebied bestaat de inventaris zelfs louter uit cartografische indicatoren en metaaldetectievondsten. Vlakbij het terrein (op de kaart bij CAI ID 218866) werd de oudste vondst in de omgeving vastgesteld, meer bepaald een laatmiddeleeuws muntgewicht met de vermelding “écu d’or au soleil 1415, Antwerpen”. De metaaldetectie had ook een aantal recentere losse vondsten als resultaat. Zo vond men hier 1 Belgische Frank, 2 leeuwencent, ½ Willem 182x, drie exemplaren van 1

leeuwencent, een zilveren 20 centimes Leopold I uit 1853, een halve rotte munt, een kogel, twee bikkels, vier knopen, zeven zegelloodjes, een gesp en een loden soldaatje.⁹ In dezelfde straat (CAI ID 218866) trof men twee musketballetjes, drie zegelloodjes, vier knoopjes, een horlogesleutel en een gesp aan.¹⁰ Iets verderop (op de kaart bij CAI ID 208033) werd de metaaldetectievondst van een 18de-eeuwse Duit van Gelderland genoteerd. Het gaat om een koperen munt van 21 mm groot en 3 g zwaar. Op de voorzijde staat “D GEL RI.AE” in drie regels, met daaronder het jaartal en het muntmeesterteken van de korenaar. De tekst is voluit “ducatus Gelriae” en betekent “Hertogdom Gelderland”.¹¹ In het landboek kon de Brouwerij Verbelen teruggevonden worden (CAI ID 31455). Op deze locatie bevond zich een hofstede met in de 17de eeuw een bijhorende brouwerij. Mogelijk dateert de brouwerij al van voor de 17de eeuw. De brouwerij werd inactief aan het eind van de 19de eeuw. In 1913 werd ze afgebroken en herbouwd en tenslotte in 1936 stopgezet.¹²

Figuur 24: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 219089, Diepmeerstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 218866, Diepmeerstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207752, Diepmeerstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31455, Brouwerij Verbelen (geraadpleegd op 27 mei 2019)

Een heel deel metaaldetectievondsten in de omgeving dateert uit de 18de eeuw. Als eerste kunnen we hier de vondst van twaalf stuivers van Willemstad van bakenlood en uit 1770 vermelden, ter hoogte van de Schriekstraat (CAI ID 207748).¹³ Uit dezelfde eeuw dateert een koperen tapkraantje met haantje, dat werd gevonden in dezelfde straat.¹⁴ In dezelfde straat als het onderzoeksgebied werd eveneens een 18de-eeuwse vondst gemeld (CAI ID 220493). Het betreft een knoop van de République Française en een oord van Maria Theresia uit 1750, in het bijzijn van negen musketkogels.¹⁵ Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied (CAI ID 208033) wordt in de inventaris de vondst van een Zeelandia Munt uit de 18de eeuw enerzijds en van twee leeuwjes, knopen en zeggelloodjes uit de nieuwste tijd anderzijds besproken.¹⁶ Ze hebben elk een diameter van 22 à 25 mm en wegen 8 g. Ook een munt uit de 19de eeuw dook op in de buurt van het onderzoeksgebied (CAI ID 207751). De munt van 50 Centisimi komt uit het Koninkrijk Italië van 1863. Als muntheer wordt Vitorio Emanuele II vermeld en als ontwerper Giuseppe Ferraris. De slagplaats is Milaan en de munt bestaat uit zilver.¹⁷ Opnieuw in de Schriekstraat (op de kaart bij CAI ID 207748) werden drie knopen, een schutterkogel, nog een kogel, een halve munt, 2 leeuwcent, 1 leeuwcent, 50 centimes en een pin van een Eucharistische kruistocht teruggevonden.¹⁸

Op grotere afstand van het onderzoeksgebied, maar min of meer op dezelfde hoogte, bevond zich eertijds het Hof ten Rode (CAI 1128). De hoeve komt voor op de Ferrariskaart en de Poppkaart en wordt voor de eerste maal vermeld in 1428. Vandaag is het gebouw verdwenen.¹⁹ Op het andere uiterste van de kaart, ten zuidoosten van het onderzoeksgebied (CAI ID 159253) is een site met walgracht aangegeven op het gereduceerd kadaster. Bijgevolg is ze op zijn minst te dateren in de nieuwe tijd, maar mogelijk gaat de site terug tot de late middeleeuwen.²⁰ Ook het Goed ter Beke (CAI ID 1171), gelegen aan de Zwarte Beek, wordt gebruikt als cartografische indicator. De site met walgracht komt voor het eerst ter sprake in 1618.²¹ De resten uit de 18de eeuw bestaan uit een koperen munt uit de Stad Utrecht uit 1767 (CAI ID 207753)²² en dezelfde munt uit 1785 (CAI ID 207985). Op de laatste locatie kwam ook een 19de-eeuwse munt aan het licht, een ½ Franc uit het Frankrijk onder Charles X in zilver uit 1828.²³ Een laatste metaaldetectievondst ter hoogte van de Reigersweg (op de kaart bij CAI ID 207985) omvatte 1 pfenning van het Deutsches Reich in koper, waarvan de data niet leesbaar zijn, en 1 centime in brons uit Frankrijk en te dateren in 1848 als vondstmateriaal.²⁴

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207748, Schriekstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215861, Schriekstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 220493, Diepmeerstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207754, Schriekstraat; CAI ID 208033, Schriekstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207751, Schriekstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215861, Schriekstraat (geraadpleegd op 27 mei 2019)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1128, Hof ten Rode (geraadpleegd op 27 mei 2019)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159253, Kamerstraat 22 (geraadpleegd op 27 mei 2019)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1171, Goed ter Beke (geraadpleegd op 27 mei 2019)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207753, Roost (geraadpleegd op 27 mei 2019)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207985, Meerputbeek (geraadpleegd op 27 mei 2019)

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207972, Reigersweg (geraadpleegd op 27 mei 2019)

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Gekende archeologische waarden in de omgeving liggen veelal op enige afstand van het onderzoeksgebied en dateren uit de nieuwe tijd. Het gaat om vondsten en om sporen van bewoning. Uit de gebruiksevolutie van het terrein zoals we die konden reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's kunnen we besluiten dat er voor de periode vanaf de 18de eeuw geen relevante archeologische resten op het terrein te verwachten zijn. Het terrein blijkt namelijk minstens sinds de 18de eeuw in gebruik als akkerland. In de 20ste eeuw werd het zuiden van het terrein in gebruik genomen als tuin.

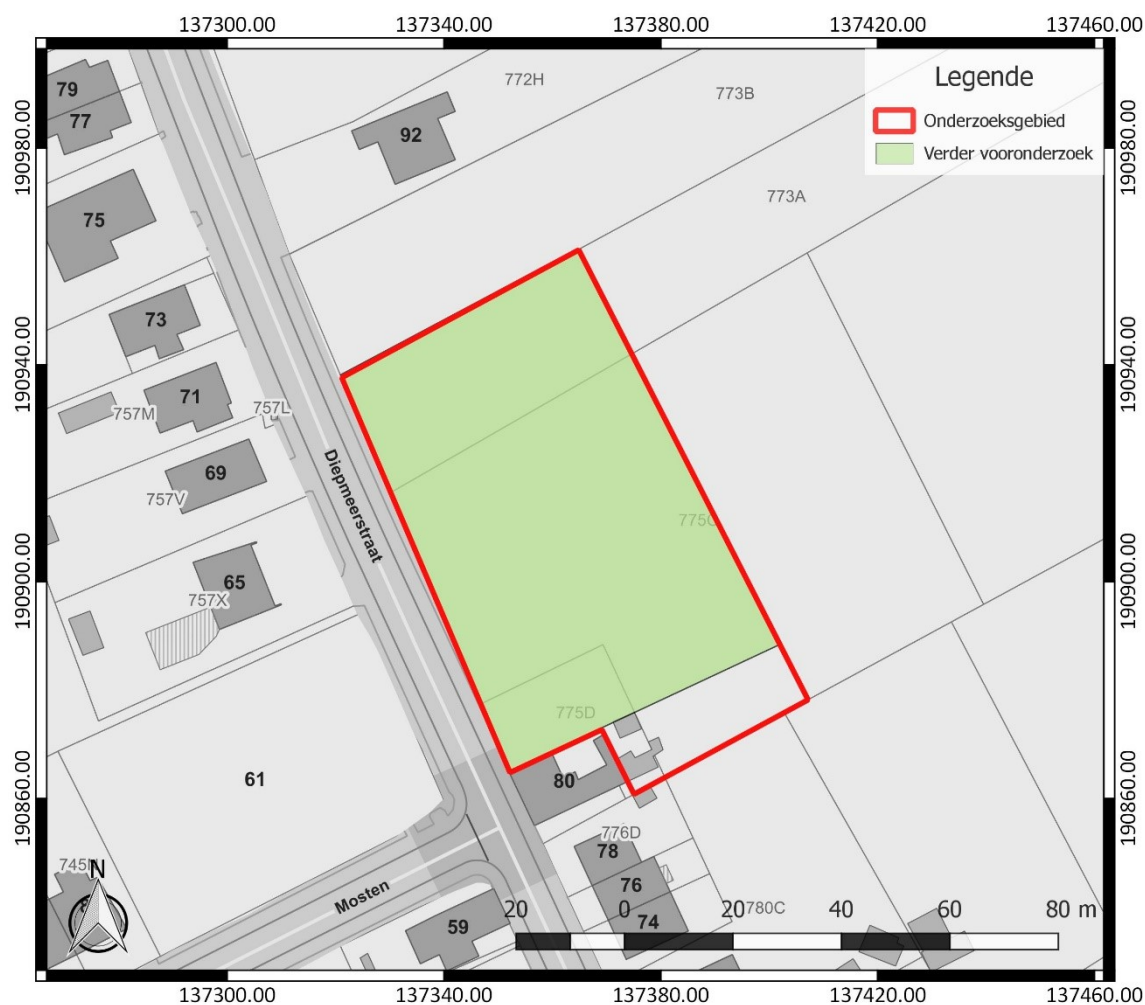
Ondanks het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van waardevolle archeologische resten binnen het onderzoeksgebied op basis van de gekende archeologische waarden in de omgeving en de geraadpleegde historische kaarten, moeten we wel besluiten dat de landschappelijke ligging van het terrein gunstig is. Het onderzoeksgebied bevindt zich meer bepaald in een gradiëntzone, op de overgang van hoger gelegen drogere gronden in het zuiden naar lager gelegen nattere gronden ter hoogte van de Zeeschelde in het noorden. Deze gunstige landschappelijke ligging betekent dat we op dit moment de aanwezigheid van resten uit de steentijd tot de middeleeuwen op het terrein niet kunnen uitsluiten. Op basis van het reeds lange gebruik van het terrein als akkerland is ook een goed bewaard bodemarchief te verwachten.

Wat is de impact van de geplande werken?

In een zone van ca. 4224 m² binnen het onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen en omgevingsaanleg. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte niet vast. Dit doet besluiten dat het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied in een zone van ca. 4224 m² bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat voor het onderzoeksgebied nog een hiaat in onze kennis aanwezig is. Gekende archeologische waarden in de omgeving bevinden zich doorgaans op vrij grote afstand van het onderzoeksgebied en dateren uit de nieuwe tijd. Vaak zijn ze gekend op basis van historische kaarten. Voor het onderzoeksgebied tonen historische kaarten dat het terrein reeds sinds de 18de eeuw in gebruik is als akkerland. Op basis daarvan is een goed bewaard bodemarchief te verwachten. Het feit dat het onderzoeksgebied doorkruist wordt door een NATO-leiding geeft echter wel aan dat reeds bodemingrepen hebben plaatsgevonden binnen het onderzoeksgebied. Landschappelijk kent het terrein een gunstige ligging, waardoor op dit moment de aanwezigheid van resten uit de steentijd tot de middeleeuwen niet uit te sluiten is. Binnen een zone van ca. 4224 m² worden werken gepland die een negatieve impact op het bodemarchief zullen hebben. Daarom is bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen.

Figuur 25: Aanduiding van de zone waar verder vooronderzoek nodig is, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein in gebruik is als grasland. Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat voor het onderzoeksgebied nog een hiaat in onze kennis aanwezig is. Gekende archeologische waarden in de omgeving bevinden zich doorgaans op vrij grote afstand van het onderzoeksgebied en dateren uit de nieuwe tijd. Vaak zijn ze gekend op basis van historische kaarten. Voor het onderzoeksgebied tonen historische kaarten dat het terrein reeds sinds de 18de eeuw in gebruik is als akkerland. Op basis daarvan is een goed bewaard bodemarchief te verwachten. Landschappelijk kent het terrein een gunstige ligging, waardoor op dit moment de aanwezigheid van resten uit de steentijd tot de middeleeuwen niet uit te sluiten is. De geplande werken op het terrein zullen een sterk negatieve impact op het aanwezige bodemarchief hebben. Daarom is bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bastiaens, J./J.M. Van Moernick, 1994: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het plaggenlandbouwareaal: getuigen van 17de-eeuwse landbouwintensivering in de Belgische provincies Antwerpen en Limburg en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 12.3, 81-90.

Bogemans, F., 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 23 Mechelen*, Brussel.

Van Doesburg, J./M. De Boer/J.H.C. Deeben, 2007: Essen in zicht. Essen en plaggendecken in Nederland. Onderzoek en beleid, (*Nederlandse archeologische rapporten* 34), Amersfoort.

4.2 Websites

Cartesius (2019)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2019)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2019)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2019)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2019)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2019)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2019)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

